

ter dobrodušnost in optimizem (v takem duhu tudi zaključí svojo knjigo: »Sicer pa: bilo je lepo in vznemirljivo, ne morem se pritoževati! Zbogom ali še bolje: na svidenje, dragi bralci, v onostranstvu, če imate potni list in tolarje deviznega porekla.«), hkrati pa tankovestnost in sistematičnost, ki z zanimivimi

detaљи dopolnjuje podobo medvojnega in povojnega slovenskega gledališča ter sočasnega literarnega oziroma kulturnega življenja; *Autoportret z masko in peresom* je zaokrožena, hkrati pa še vedno odprta knjiga spominov na naš čas.

Blaž Lukan

Veliko standardno delo o evropskem stavbarstvu

Wilfried Koch: *Umetnost stavbarstva*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1999
Prevedel Peter Fister, opremil Jure Jančič

Ob mnogih tujejezičnih knjigah o arhitekturi se uporabnik nemalokrat vpraša po celovitem, preglednem in strokovno polnovrednem delu. Več je takih natisov, ki govorijo ali o obdobju

ali o posameznikih, celovitejši pregledi pa so po navadi omejeni na najbolj poznane objekte in prikaze – tudi posplošeno – in so včasih obarvani s poudarki na nacionalnih dosežkih, včasih pa so že bliže slikanici. Kakor koli že, lep čas smo pogrešali knjigo, ki bi nudila celovit in strnjen, razčlenjen pogled na umetnost stavbarstva in njen zgodovinski lok do sodobnosti. S prevodom *Umetnosti stavbarstva* Wilfrieda Kocha smo pridobili knjigo, v kakršno se je vredno poglobiti.

Knjiga nosi podnaslov *Veliko standardno delo o evropskem stavbarstvu* od antike do danes, s čimer je brez reklamnega prizvoka zaobjeto časovno in prostorsko tisto, kar je kot bistveni dosežek nastalo na Stari celini in se ohranilo kot trajno izročilo. Avtor je pričel pri grški antiki, zavedajoč se, da je to začetno obdobje evropskega stavbarstva, ki je s svojimi dosežki in vplivi trajno prisotno v evropskem prostoru ali celo drugod. Ker stavbarstvo ni nekaj, kar bi izolirano nastajalo zunaj družbenih in kulturnih procesov, je z najpotrebnejšo razlago podal stičišča s pojavi časa in razmer in jih uvodoma strnil ob vsakem širšem poglavju. Zemljevidi ponazarjajo dežele, mesta, najdišča, sledijo pa sistematični prikazi

odbranih objektov, značilnih sestavin gradbeništva ter detajli. Pri Grkih velja, da so leta 534. pr. Kr. postavili pod atensko Akropolo prvo gledališče, tako da navedena letnica 420 pr. Kr. pravzaprav govori o gradnji gledališč na prostem še drugod.

V srednjem veku je sakralno stavbarstvo zavzemalo prevladujoče mesto v arhitekturi. Začeni pri zgodnjem krščanstvu in Bizancu, se je avtor najprej zaustavil pri pojmu in karakteristiki bazilike, ki je od rimskih časov dobila spremenjen namen in pomen. Razume se, da je avtor vključil tudi drugačne tipe cerkva oziroma objekte, ki so značilni za kulturo v poznejših in drugačnih primerih. Sledi predkarolinškemu in karolinškemu stavbarstvu, otonski dobi. Pri oblikovnih in drugih svojstvih islamske arhitekture v Španiji in na Portugalskem je poudaril sestavine, ki so nove, drugačne in so odmevale tudi po koncu islamske vladavine po nastopu Izabele Katoliške in Ferdinanda Aragonskega. Pri trodelni razdelitvi romanike so letnice relativne glede na razvojne stopnje posameznih dežel. Tako pri romaniki kot pri gotiki zemljevidi ponazarjajo mnogo številnejša mesta in gradnje na Zahodu kot na Vzhodu, kar je odraz realnega stanja doslej raziskane. Zato dobijo razlagalni in ilustrativni prikaz predeli in primeri, ki so najtipičnejši, medsebojno zamiselno povezani, sorodni, ali pa tudi drugačni. Tako je omenjena tudi Slovenija v mešanici stavbe zaslove, pozneje pa pri utrjenem tipu cerkve s Taborom nad Cerovim.

Avtor je renesanso in manierizem obravnaval skupaj, morda malce manj

obsežno kot prejšnja poglavja, vendar ponazarja in razlaga vse bistveno. Pri trjujemo mu, da »enotnega pomena renesanse v Evropi ni mogoče določiti«. Težko pa je soglašati, da je renesansa »prehodno obdobje med gotiko in barokom«. Govorec o klasicizmu, je avtor relacijo med antiko in (neo)klasicizmom podal primerjalno in nazorno s skupnim in razlikujočim; zgodovinski slogi z eklekticizmom so podani ustrezno odmerjeno. Secesija in moderna (slednji termin ni ohlapen le v literaturi) zaobjameta vse specifične prvine novonastalega v gradbeništvu, s poudarkom na tistih sestavinah, ki sežejo z materiali vsebinsko in idejno do sedanjega časa. Po potrebi je avtor navedel vzporednice z zgodovinskimi pojavi, upodabljaajočo umetnostjo in drugim, vendar s poudarkom na neposredni ali posredni povezavi s spremembami v gradbeništvu. Ponekod je vključil krajši citat znanih osebnosti gradbeništva, npr. Vitruvija, Sempereja, Prevsnerja idr. Pri kubizmu bi kazalo navesti letnico 1907 kot začetek analitičnega kubizma, avtorju pa je receptivno blizja letnica 1910 z razstavo slikarjev. Za sakralnim stavbarstvom je W. Koch pregledno in odbrano obravnaval gradove, palače, utrdbene stavbe, pa vse do meščanskih in javnih zgradb v njihovi osnovni tipologiji. Tudi s pogledom na urbanistično ureditev od antičnih časov dalje. Seveda urbanizem ne spada v ožje področje knjige, a je koristno dopolnilo.

Ob koncu najdemo obsežen slovarski del strokovnih izrazov s temeljno razlago. Ta je prepotrebna. Pri nekaterih terminih bo bralec ali morda tudi strokovnjak občutil zadrego, oznake

namreč niso povsod enako pojmovane, tudi pri drugih jezikih obstaja ta problem. Za primer: tambur je označen kot kupola; na str. 215 beremo: »Kupola navadno počiva na tamburu ...« Kaj torej? Je tambur nekaj specifičnega, kar ni razloženo v besednjaku, ali pa je posredi težava prevoda? Zaradi (mednarodno) ne čisto usklajene terminologije je na koncu dodano isto besedišče v angleščini, francoščini, nemščini in italijanščini. Morda ne bi bilo odveč, če bi se kdo posebej lotil terminologije.

Wielfried Koch je z *Umetnostjo stavbarstva* dosegel izjemno raven racionalno urejenega in strokovno zaokroženega podajanja v besedi in podobi. Nekaj medklicev pri vsebini niti najmanj ne zmanjšuje pomena knjige v celoti. Kochu se pozna obsežna strokovna razgledanost, poznavanje stvari ne do potankosti, ima smisel za bistvo; celotno pisanje s slikovnim gradivom odlikujeta sistematičnost in pedantna natančnost pri razvrščanju gradiva in odbranih primerov. Za uporabnika je tudi pomembno, da je dobil pregledno in jasno zasnovano celoto; tisto, kar je po navadi »lovil« pri raznih virih, je sedaj pregledno obvladljivo v eni knjigi. Umetnost stavbarstva je napisana tako, da se je lahko poslužil tako gradbenik kot kdo zunaj te stroke. Prevajalec Peter Fister je opravil zahtevno nalogo, deloma je sodelovala urednica Marta Kocjan – Barle. Med prevedenimi strokovnimi deli te in podobne vrste je Umetnost stavbarstva W. Kocha optimalno delo, vredno vse pozornosti in priznanja.

Igor Gedrih

Vstopi v letalo, dokler še lahko

Zoë Jenny: *Soba s cvetnim prahom*
Cankarjeva založba, Ljubljana 1999
Prevedel Slavo Šerc

Romaneski prvenec *Soba s cvetnim prahom* (*Das Blütenstaubzimmer*, 1997) mlade švicarske pisateljice Zoë Jenny (r. 1974) je brez dvoma razburkal evropsko literarno sceno, tudi pri nas. Mnenja so deljena, vendar je gotovo, da se je pisateljicino ime že vpisalo v orbito literarne slave. Med drugim je roman preveden v več kot dvajset jezikov in ga sproti ponatiskujejo. Mlada pisateljica, ki je ob izidu slovenskega prevoda obiskala Ljubljano, je bila tudi gostja lanskoletne Vilenice. Piše kratke zgodbe in pesmi, ki jih, kot je